

UCHWAŁA

Dnia 18 lipca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

w sprawie ze skargi wierzycielki A. S.-P.

przy uczestnictwie dłużnika A. P.

na czynność Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym polegającą na umorzeniu z mocy prawa egzekucji z nieruchomości,

w sprawie [...],

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 18 lipca 2012 r.,

zagadnienia prawnego przedstawionego

przez Sąd Okręgowy

postanowieniem z dnia 13 marca 2012 r.,

"Czy możliwe jest umorzenie z mocy samego prawa egzekucji z nieruchomości w postępowaniu egzekucyjnym dotyczącym alimentów w przypadku braku złożenia przez wierzyciela w przeciągu roku wniosku o podjęcie zawieszzonego postępowania co do nieruchomości dłużnika?"

podjął uchwałę:

Artykuł 823 k.p.c. ma zastosowanie także do egzekucji świadczeń alimentacyjnych prowadzonej z nieruchomości.

Uzasadnienie

Komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym, postanowieniem z dnia 23 kwietnia 2009 r., na wniosek wierzycielki, zawiesił postępowanie egzekucyjne z nieruchomości i ruchomości. Do dnia 9 listopada 2010 r., tj. do czasu zawiadomienia przez Komornika wierzycielki o umorzeniu z mocy prawa egzekucji z nieruchomości, na podstawie art. 823 k.p.c., wierzycielka nie dokonała żadnej czynności niezbędnej do dalszego prowadzenia egzekucji z nieruchomości, nie wniosła także o podjęcie zawieszzonego postępowania w odniesieniu do egzekucji z nieruchomości. Sąd Rejonowy, postanowieniem z dnia 2 września 2011 r., oddalił skargę wierzycielki wniesioną na czynność komornika. Rozpoznając zażalenie wierzycielki, wniesione na powyższe postanowienie, Sąd Okręgowy powziął poważne wątpliwości prawne, którym dał wyraz w przedstawionym zagadnieniu prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wątpliwości prawne Sądu odwoławczego dotyczą tego, czy przewidziane w art. 1086 § 5 zd. drugie k.p.c. wyłączenie zastosowania art. 823 k.p.c. w odniesieniu do egzekucji świadczeń alimentacyjnych ma zastosowanie także do egzekucji tych świadczeń prowadzonej z nieruchomości.

Zgodnie z art. 823 k.p.c., postępowanie egzekucyjne umarza się z mocy samego prawa, jeżeli wierzyciel w ciągu roku nie dokonał czynności potrzebnej do dalszego prowadzenia postępowania lub nie zażądał podjęcia zawieszzonego postępowania. Termin powyższy biegnie od dnia dokonania ostatniej czynności egzekucyjnej, a w razie zawieszenia postępowania – od ustania przyczyny zawieszenia. Celem tego przepisu jest ochrona dłużnika przed zbędnym ograniczaniem go w rozporządzaniu przedmiotem objętym egzekucją. Postępowanie egzekucyjne, jako wkraczające w sferę majątkową dłużnika i wyłączające bądź istotnie modyfikujące możliwości rozporządzania jego mieniem, powinno być przeprowadzone w określonym czasie niezbędnym do zaspokojenia interesu wierzyciela. Powołany przepis zmierza więc do zdyscyplinowania wierzyciela do aktywnego udziału w postępowaniu egzekucyjnym, w którym podjęcie określonych czynności egzekucyjnych wymaga jego inicjatywy bądź

współdziałania. Ich zaniechanie przez wierzyciela, w okresie przewidzianym w art. 823 k.p.c., uzasadnia wniosek, że wierzyciel nie jest zainteresowany kontynuowaniem postępowania egzekucyjnego, czego konsekwencją jest umorzenie z mocy prawa postępowania egzekucyjnego.

Z tej przyczyny, że w art. 823 k.p.c. mowa jest o wierzycielu, jak również ze względu na wskazany wyżej cel tego przepisu, sankcjonującego bierność wierzyciela, nie ma on zastosowania do postępowań egzekucyjnych wszczynanych z urzędu lub na wniosek uprawnionego organu (por. art. 796 § 2 i 3 k.p.c.). Wierzyciel nie powinien bowiem ponosić ujemnych skutków zaniechania podjęcia właściwych czynności przez organy uprawnione do wszczęcia i prowadzenia egzekucji z urzędu. Z tych samych względów art. 823 k.p.c. nie ma zastosowania do egzekucji świadczeń alimentacyjnych wszczętych z urzędu (por. art. 1085 k.p.c.), w tym także egzekucji tych świadczeń prowadzonych z nieruchomości. Wyłączenie zastosowania tego przepisu przewidziane w art. 1086 § 5 zd. drugie k.p.c., odnosi się jedynie do egzekucji świadczeń alimentacyjnych wszczynanych na wniosek wierzyciela.

Według art. 803 k.p.c., tytuł wykonawczy stanowi podstawę do prowadzenia egzekucji o całe objęte nim roszczenie i ze wszystkich części majątku dłużnika, chyba że z treści tytułu wynika co innego. We wniosku o wszczęcie egzekucji należy wskazać świadczenie, które ma być spełnione oraz sposób egzekucji (art. 797 § 1 k.p.c.). Poza egzekucją z ruchomości (por. art. 845 § 2 k.p.c.) wierzyciel, żądając przeprowadzenia egzekucji innym sposobem, powinien uściślić dane dotyczące prawa majątkowego, mającego być przedmiotem egzekucji. Ewentualnie, jak stanowi art. 797¹ k.p.c., wierzyciel może zlecić komornikowi poszukiwanie za wynagrodzeniem majątku dłużnika. Jeżeli zajęty w egzekucji majątek dłużnika nie rokuje zaspokojenia egzekwowanych należności lub jeżeli wierzyciel wykáže, że na skutek prowadzonej egzekucji nie uzyskał w pełni zaspokojenia swej należności, może on żądać zobowiązania dłużnika do złożenia wykazu majątku (art. 913 § 1 k.p.c.) względnie żądanie takie może jeszcze zgłosić przed wszczęciem egzekucji (art. 913 § 2 k.p.c.), jeżeli uprawdopodobni, że nie uzyska zaspokojenia w pełni swej należności ze znanego mu majątku albo

z przypadających dłużnikowi bieżących świadczeń okresowych za okres sześciu miesięcy.

Częściowo odmienne zasady dotyczące wymagań wniosku o wszczęcie egzekucji, zakresu prowadzonej przez komornika egzekucji oraz poszukiwania majątku dłużnika umożliwiające prowadzenie egzekucji zawarte są w przepisach dotyczących egzekucji świadczeń alimentacyjnych (art. 1081 – 1088 k.p.c.). Zgodnie z art. 1081 § 1 k.p.c., jeżeli egzekucja dotyczy alimentów lub renty mającej charakter alimentów, wierzyciel, kierując wniosek o wszczęcie egzekucji, nie ma obowiązku wskazywać sposobu egzekucji, ani majątku dłużnika, z którego ma być prowadzona. W takim wypadku uważa się, że wniosek dotyczy wszystkich dopuszczalnych sposobów egzekucji, z wyjątkiem egzekucji z nieruchomości. Ponadto, według art. 1086 § 1 k.p.c., komornik obowiązany jest z urzędu przeprowadzić dochodzenie w celu ustalenia zarobków i stanu majątkowego dłużnika. Jeżeli środki te okażą się bezskuteczne, organy Policji przeprowadzą na wniosek komornika czynności w celu ustalenia m.in. miejsca pracy dłużnika. Jeżeli w wyniku dochodzenia, o którym mowa w § 1, nie zostaną ustalone dochody dłużnika ani jego majątek, komornik składa wniosek do sądu o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku (art. 1086 § 3 k.p.c.).

Treść wskazanych wyżej przepisów uzasadnia wniosek, że w postępowaniu egzekucyjnym świadczeń alimentacyjnych znacznie ograniczono działanie zasady dyspozycyjności na rzecz działania komornika jako organu egzekucyjnego z urzędu. W szczególności wierzyciel alimentacyjny nie musi określać we wniosku o wszczęcie egzekucji sposobu jej przeprowadzenia, nie ma obowiązku sprecyzowania praw majątkowych dłużnika, które mają być przedmiotem egzekucji, natomiast komornik jest zobowiązany z urzędu do poszukiwania majątku dłużnika, z którego można egzekwować świadczenia alimentacyjne. Zasada dyspozycyjności została natomiast zachowana w odniesieniu do egzekucji tych świadczeń prowadzonej z nieruchomości; jej wszczęcie może nastąpić tylko na wniosek wierzyciela, również podjęcie innych czynności w tym postępowaniu, np. dokonanie opisu i oszacowania (art. 942 k.p.c.), czy wyznaczenie licytacji (art. 983 k.p.c.), wymaga wniosku wierzyciela. Ogólnie rzecz ujmując, wyłączenie zastosowania art. 823 k.p.c. jest uzasadnione w odniesieniu do postępowań egzekucyjnych,

w których wyłączono bądź znacznie ograniczono działanie zasady dyspozycyjności, na rzecz możliwości działania organu egzekucyjnego z urzędu. Jednocześnie przepis ten powinien mieć zastosowanie do tych postępowań egzekucyjnych, których wszczęcie i prowadzenie jest uzależnione od czynności wierzyciela. Powyższy argument uzasadnia interpretację zawężającą wyłączenia zastosowania art. 823 k.p.c., przewidzianego w art. 1086 § 5 zd. drugie k.p.c., tylko do tych sposobów egzekucji świadczeń alimentacyjnych, w których znacznie ograniczono zasadę dyspozycyjności, z pominięciem egzekucji z nieruchomości. Wyłączenie zastosowania art. 823 k.p.c. także w odniesieniu do egzekucji świadczeń alimentacyjnych prowadzonej z nieruchomości nie harmonizowałoby z przepisami uzależniającymi wszczęcie i przebieg postępowania o egzekucję świadczeń alimentacyjnych z nieruchomości od woli i aktywności samego wierzyciela.

W art. 1086 § 1 i 3 k.p.c. uregulowano szczególne obowiązki komornika polegające na podejmowaniu czynności zmierzających do odnalezienia majątku dłużnika umożliwiającego egzekucję świadczeń alimentacyjnych. Obowiązki te należy ściśle wiązać z wszystkimi dopuszczalnymi sposobami egzekucji, według których komornik może prowadzić egzekucję świadczeń alimentacyjnych, z wyłączeniem egzekucji z nieruchomości (art. 1081 § 1 k.p.c.). Taki wniosek wynika stąd, że konieczność podjęcia tych czynności przez komornika nie zachodzi w razie złożenia przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji świadczeń alimentacyjnych z nieruchomości, gdyż we wniosku tym należy wskazać nieruchomość, z której ma być przeprowadzona egzekucja (art. 923 k.p.c.). Obowiązku wskazania przez wierzyciela alimentacyjnego we wniosku o wszczęcie egzekucji z nieruchomości konkretnej nieruchomości dłużnika nie wyłącza bowiem żaden z przepisów szczególnych regulujących egzekucję świadczeń alimentacyjnych. Innymi słowy, obowiązek podjęcia przez komornika czynności, o których mowa w art. 1086 § 1 i 3 k.p.c., zachodzi wówczas, gdy wniosek o wszczęcie egzekucji świadczeń alimentacyjnych obejmuje przeprowadzenie egzekucji bez wskazania jej sposobu albo wskazuje inne sposoby jej przeprowadzenia niż przez egzekucję z nieruchomości. Oczywiście, na skutek przeprowadzenia przez komornika dochodzenia albo po złożeniu wykazu majątku przez dłużnika może zostać ujawnione, że dłużnik posiada nieruchomości,

jednakże skierowanie do nich egzekucji będzie możliwe wówczas, gdy taki wniosek złoży wierzyciel. Z tych względów uzasadniony jest wniosek, że przepis art. 1086 § 5 zd. drugie k.p.c. jest funkcjonalnie powiązany z pozostałą częścią regulacji zawartej w art. 1086 k.p.c., dotyczy więc egzekucji świadczeń alimentacyjnych prowadzonej przez komornika wszelkimi sposobami i z każdego składnika majątku dłużnika, który uda mu się ustalić, z wyłączeniem egzekucji z nieruchomości. Za przyjęciem, że wyłączenie zastosowania art. 823 k.p.c. przewidziane w art. 1086 § 5 zd. drugie k.p.c. nie obejmuje egzekucji świadczeń alimentacyjnych z nieruchomości przekonuje także systematyka przepisu zawartego w art. 1086 § 5 zd. drugie k.p.c. ulokowanego w jednostce redakcyjnej regulującej szczególne obowiązki komornika związane z poszukiwaniem majątku dłużnika, z którego może on prowadzić egzekucję. Gdyby przepis ten miał odnosić się do wszystkich sposobów egzekucji, z pewnością zostałby zamieszczony w odrębnej jednostce redakcyjnej.

Zajęte stanowisko znajduje dodatkowe uzasadnienie w treści art. 1086 § 5 zd. pierwsze k.p.c., według którego bezskuteczność egzekucji nie stanowi podstawy do umorzenia postępowania. Wyłączenie umorzenia postępowania z powodu bezskuteczności egzekucji, przewidziane w art. 1086 § 1 zd. pierwsze k.p.c., podyktowane jest tym, że mimo jej bezskuteczności, komornik jest zobowiązany do dalszego poszukiwania majątku dłużnika i prowadzenia z niego egzekucji wszelkimi dostępnymi sposobami, o których mowa w art. 1081 § 1 k.p.c., z wyłączeniem egzekucji z nieruchomości. Potwierdza to, że w całości regulacja zawarta w art. 1086 § 5 k.p.c. łączy się z tymi sposobami egzekucji świadczeń alimentacyjnych, w których komornik jest zobowiązany do poszukiwania majątku dłużnika i prowadzenia egzekucji wszystkimi sposobami, z wyłączeniem egzekucji z nieruchomości.

Za powyższym stanowiskiem przemawia wreszcie wzgląd na szczególnie dotkliwe skutki prawne, jakie dotyczą dłużnika w razie wszczęcia egzekucji z nieruchomości, tj. składnika majątku częstokroć służącemu do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych dłużnika lub spełniającego inne istotne dla niego funkcje gospodarcze. W znacznej też części przypadków wartość nieruchomości dłużnika pozostaje w niewspółmiernej relacji do wartości egzekwowanego

świadczenia alimentacyjnego. Zgodnie natomiast z art. 799 § 1 k.p.c., spośród kilku sposobów egzekucji wierzyciel powinien zastosować najmniej uciążliwy dla dłużnika. Przepis ten jest również adresowany do wierzyciela alimentacyjnego zamierzającego przeprowadzić egzekucję świadczeń alimentacyjnych z nieruchomości. Wyłączenie zastosowania art. 823 k.p.c. także w odniesieniu do egzekucji świadczeń alimentacyjnych prowadzonej przez wierzyciela z nieruchomości prowadziłyby do zbyt daleko idącego ograniczenia dłużnika w prawie do korzystania i rozporządzania nieruchomością w sytuacji, gdy według innych, wskazanych wcześniej, przepisów z pozostałych składników majątku dłużnika komornik jest zobowiązany do prowadzenia egzekucji mimo bierności wierzyciela. Ponadto należy mieć także na uwadze, że przepisy dotyczące egzekucji z nieruchomości (por. art. 1024 § 1 pkt 3 i art. 1025 § 1 pkt 2 w zw. z art. 1036 § 1 pkt 1 k.p.c.) zawierają mechanizmy zapewniające zaspokojenie należności wierzyciela alimentacyjnego nawet wówczas, gdy nie prowadził on egzekucji z nieruchomości. Przepisy te w wystarczającym stopniu zapewniają ochronę interesu wierzyciela alimentacyjnego w razie jego bierności po wszczęciu postępowania egzekucyjnego z nieruchomości.

Z tych względów na podstawie art. 390 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. podjęto uchwałę, jak na wstępie.